

Z ROZPÁVKY DO ROZPÁVKY V BÁSNIČKÁCH

- 1) O RYBÁROVI A ZLATEJ RYBKE
- 2) POPOLUŠKA
- 3) KOZA ODRATÁ A JEŽ
- 4) KOCÚR V ČIŽMÁCH
- 5) TRI PRASIATKA
- 6) KOZLIATKA A VLK
- 7) O DVANÁSTICH MESIAČIKOCH
- 8) KRÁĽ DROZDIA BRADA
- 9) O MEDOVNÍKOVOM DOMČEKU
- 10) RUKAVIČKA
- 11) JANKO HRAŠKO
- 12) JEŽ A ZAJAC
- 13) DEDKOVA REPA
- 14) STARÝ BODRÍK A VLK

O rybárovi a zlatej rybke

PAVOL ŠTEFÁNIK

Rozprávka táto o tom hovorí,
ako žil biedny rybár pri mori.

O ňom je dobre známe vo svete,
že chytil zlatú rybku do siete.

A tá mu vraví: – Hoď ma na vodu,
splním ti, čo chceš. Daj mi slobodu!

Súhlasil. Ale priať si? Nie a nie!
Však jeho žena mala želanie:

– Choď, aspoň chlebík od nej vyžiadať,
keď odmenu si inú nechcel vziať.

A rybár žiada: – Zlatá rybička,
splň, nech mám doma peceň chlebička.

Mal. Ale žena riekla to i to,
že nieto v dome ani koryto.

Nový dom žiada, chce byť bohatá.
Dostane palác celý zo zlata.

A potom, ktože sa jej vyrovná,
keď sa z nej stala pyšná cárovná?

Vládnúť chce nad vodami, rybami.
Rybár však žije medzi sluhami.

No zlatej rybke sa to nepáči,
a preto sa viac zjaviť neráči.

Z paláca je zas biedna chalúpka.
Z nej rybár občas k moru odcupká.

Popoluška

PAVOL ŠTEFÁNIK

Rozprávka sa takto začne:
Osirelo dievča krásne.

A nech iba kto chce, verí –
macochu má. Tá dve dcéry.

Na príkaz dcér kráska sama
z popola hrach vyberať má.

Preto, všade sa to šušká,
volajú ju Popoluška.

Otec dcéram šaty kúpi,
Popoluške dá len prútik.

Z prútika strom a jej šťastie
na matkinom hrobe rastie.

Na ňom vtáčatko sa slní,
čo jej každé pranie splní.

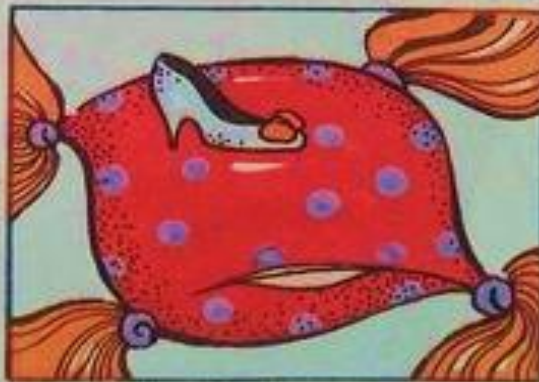
Raz macocha zlostná zbadá,
že princ nevestu si hľadá.

Na tú slávnosť darmo z dverí
vyšle svoje pyšné dcéry,

keď ta Popolušku milo
vtáča tajne vystrojilo.

Princ ju poznal po črievičke,
čo stratila na chodbičke,

keď merala domov cestu.
Vybral si ju za nevestu.

Koza odratá a jež

PAVOL ŠTEFÁNIK

Išla horou koza rohatá,
do pol boka bola odratá.

Bolo jej však veľmi po vôli
skryť sa v líščej diere v okolí.

Keď sa líška z lovu navráti,
zistí: v diere je zver rohatý.

– Kto si? – líška sa ho opýta,
keď ju pourážal dosýta.

– Ja som známa koza rohatá,
do pol boka z kože odratá,

cupi-lupi-dupi nohami,
prekolem ťa celú rohami.

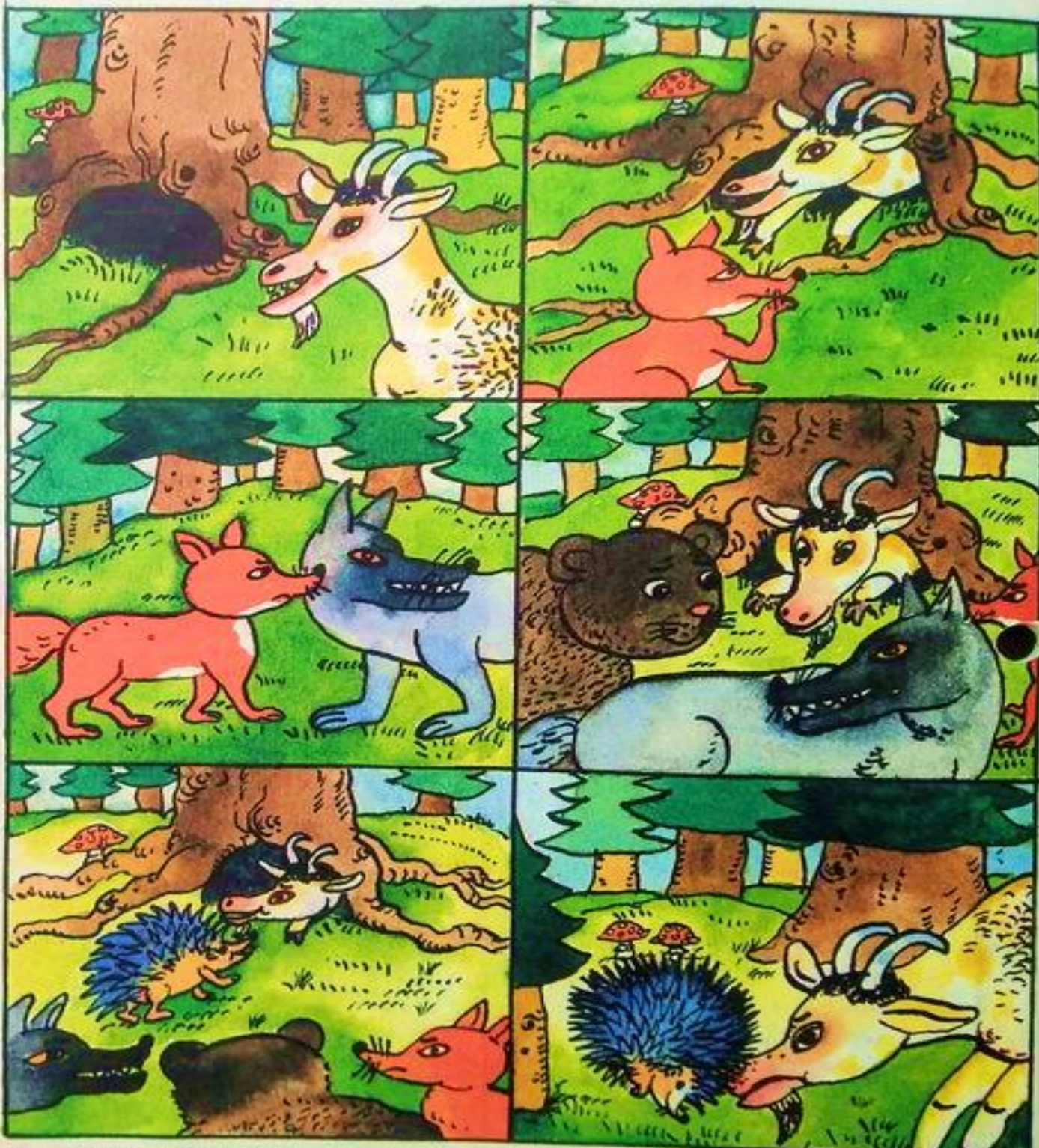
Beží líška, beží do hory
a vlkovi o tom hovorí.

Vlk ju teší: – Neplač, ja už viem,
ako toho zvera vyženiem.

Nevyhnal vlk, ani medveď nie.
Až jež prišiel na pomáhanie.

Nezfakol sa rohov malý jež.
Zvolal: – Som jež, prekolem ťa tiež.

Pichal kozu hlava-nehlava,
kým neušla celá bofava.

Kocúr v čizmách

PAVOL ŠTEFÁNIK

Po otcovi v smutnej chvíli
traja bratia podedili

osla, kocúra, mlyn malý.
Potom otca oplakali.

Najmladšiemu kocúr vravi:
– Chceš ma? Boháčom ťa spravím,

len mi k tomu zakúp čižmy.
Určite raz uveríš mi.

Dostal čižmy. V nich už loví
zver a nosí ku kráľovi.

– To je pozdrav môjho pána,
hlási kocúr v zámku zrána.

Kráľ je vďačný. Tak mu za to
pošle ligotavé zlato.

Ďalší zámok hora skrýva,
v ktorom čarodejník býva.

Ten raz povie kocúrovi,
že sa na myš zmení v kroví.

Tú myš zhltnie kocúr smelý
a zámok mu patrí celý.

Pozval doňho kráľa zrána,
princeznú i svojho pána.

Pán s princeznou svadbu mali,
kráľ a kocúr tancovali.

ILUSTROVALA OLGA BAJUSOVÁ

Kozliatka a vlk

PAVOL ŠTEFÁNIK

V domčeku malom pod stromami
bývala koza s kozliatkami.

Raz im mať koza takto méka:
– Prinesiem sienko, trochu mlieka.

Neotvárajte zatiaľ tomu,
čo by vás poodnášal z domu.

Počul to vlk a celkom skrátka
veľkú chuť dostal na kozliatka.

Pri dverách volal, nežnosť samá:
– Otvorte mi, som vaša mama!

Kozliatka riekli spoza stienky:
– Mama má hlások veľmi tenký.

Ku kováčovi šiel hlások
ukovať tenký ako vlások.

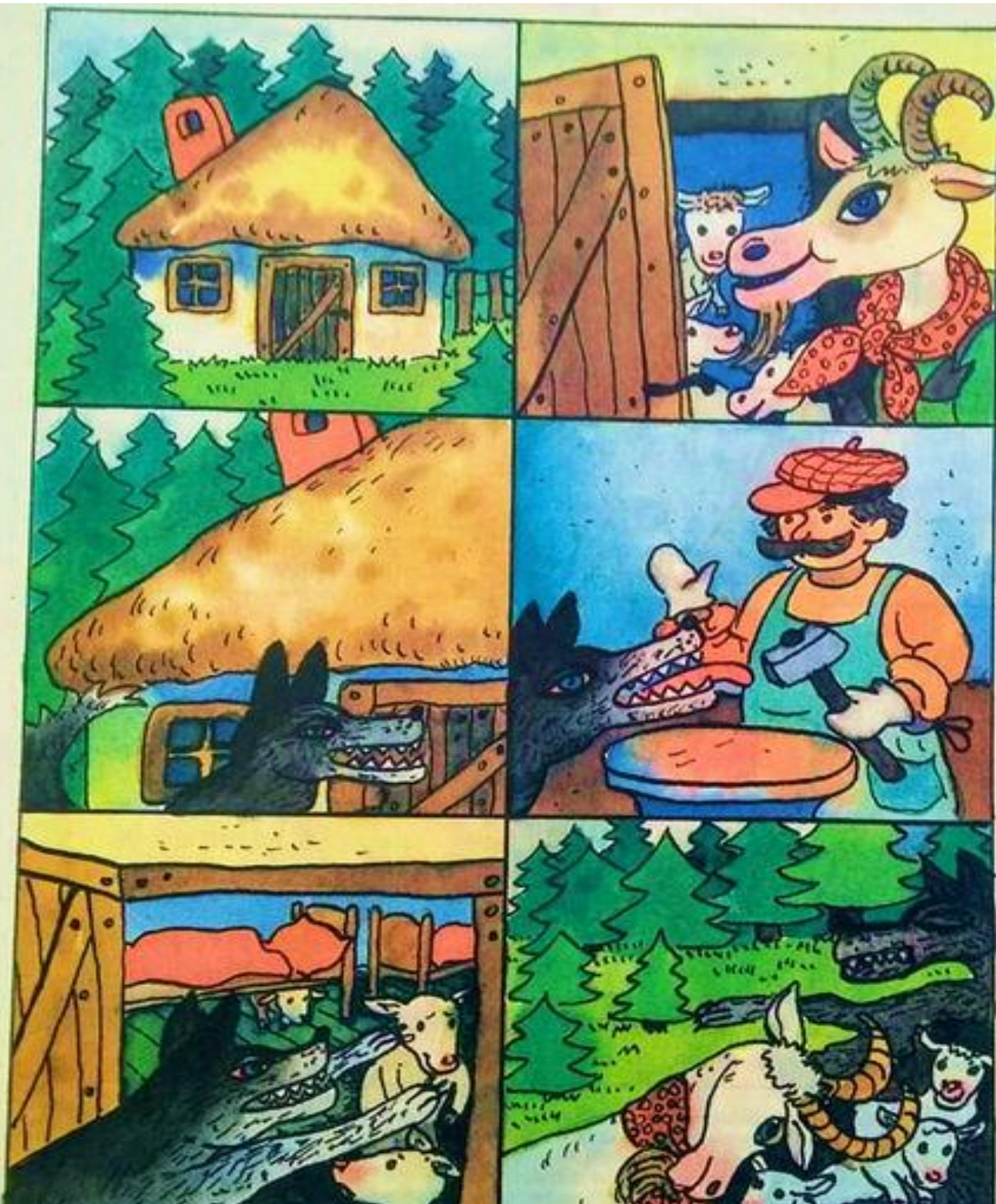
Pri dverách potom zanarieka:
– Nesiem vám sienko, trochu mlieka.

Kozliatka dvere otvorili –
a vlk ich zhltol v malej chvíli.

Jedno sa iba zachránilo
a všetko mame oznámilo.

Za vlkom koza nelenivá
bežala hupkom ako divá.

Rohami hneď ho rozpárala

PAVOL ŠTEFÁNIK

O dvanástich mesiačikoch

Kdesi jedna matka dcéry chovala,
Holena a Maruška ich volala.

Maruška však, ako dcéra nevlastná,
ťažko doma robí a je nešťastná.

Holena sa jej žiaľ zväčšiť pokúša:
– Fialky mi prinies z hory, Maruša!

Vonku je sneh, o zime sa hovorí,
keď Maruška s plačom ide do hory.

V hore dvanásť mesiačikov sedelo
vôkol vaty. Nuž im vraví nesmelo:

– Priniesť musím pre Holenu fialky,
preto som šla cez záveje do diaľky.

Povstal najstarší z nich mesiac Január
a dal príkaz: – Mesiac Marec, urob jar!

Stalo sa a naokolo rozvoňali fialky,
po ktoré šlo dievča z domu do diaľky.

Keď Maruška má nájsť v snehu jahody,
Jún rozkáže hore – a tá zarodí.

Po tretí raz, keď sa prejde po lese,
Október jej dve jablká otrasie.

Holene však je to málo. Hovorí:
– Sama pôjdem po jablká do hory.

Teda išla, za ňou matka. Čas bol zlý.
Bez pomoci mesiačikov zamrzli.

ILUSTROVALA ANNA KOLÁŘOVÁ

Kráľ Drozdia brada

PAVOL ŠTEFÁNIK

Jeden kráľ mal namôjveru
namyslenú, pyšnú dcéru.

Pytačom sa vysmievala,
potupne ich nazývala.

Jednému z nich deva mladá
dala meno Drozdia brada.

Kráľ povedal: – Keď je taká,
vydám ju aj za žobráka.

Ako vravel, tak sa stalo.
Bolo z toho veľké haló.

Pri trápení všelijakom
žila v biede so žobrákom.

Kam sa pohla, všetko všade
patrilo len Drozdej brade.

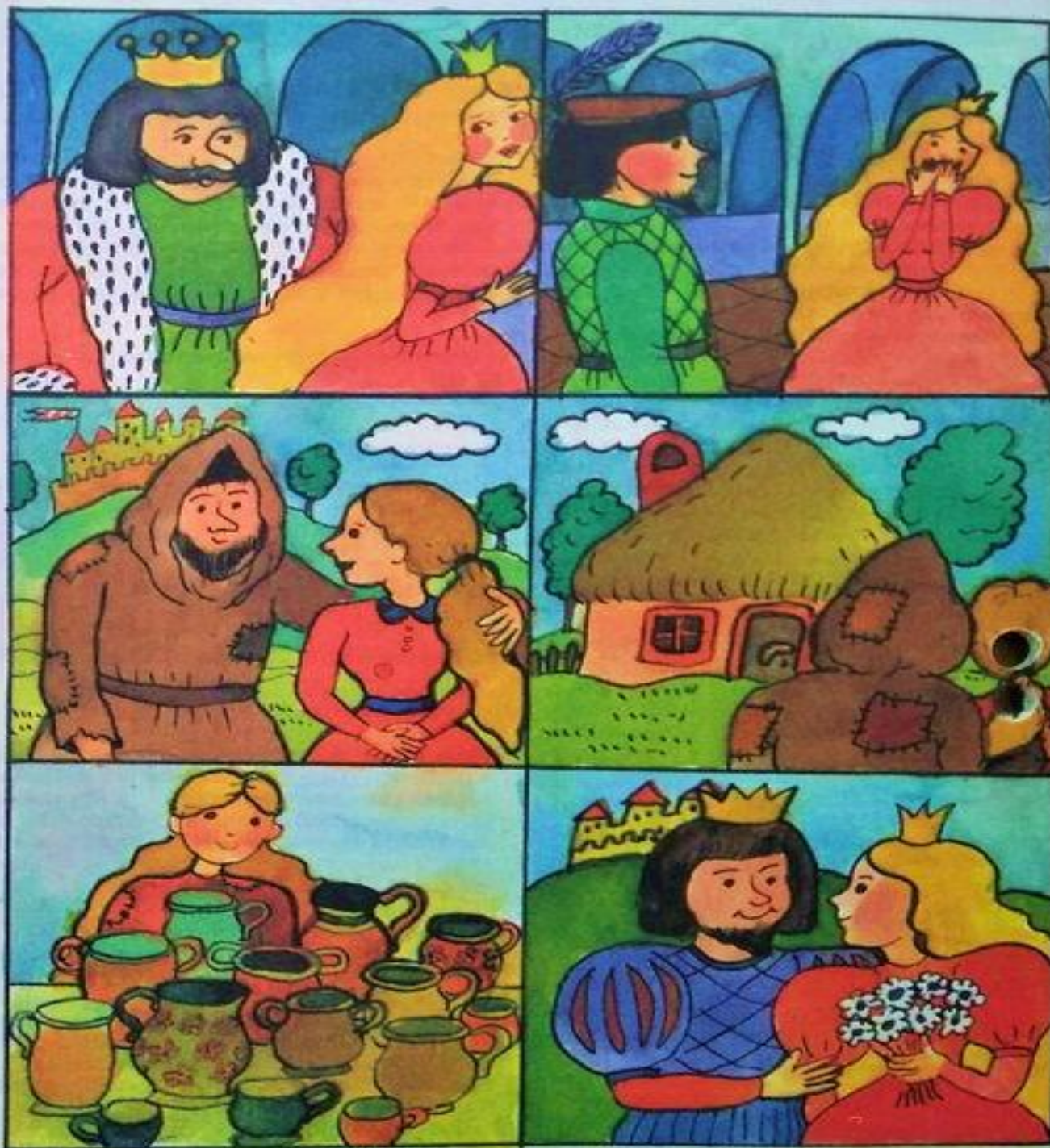
Keby si ho bola vzala,
iste by sa lepšie mala.

Raz sa správa dotkla uška,
že môže byť uňho slúžka.

Tam zistila žena mladá –
jej muž je kráľ Drozdia brada.

Svoju svadbu oslávili
a v pokoji, šťastí žili.

ILUSTROVALA OLGA BAJUSOVÁ.

PODĽA OBRÁZKOV SI ROZPRÁVKU POROZPRÁVAJ SÁM.

O medovníkovom domčeku

PAVOL ŠTEFÁNIK

Marienka a Janko chceli zažiť hody, tak si vyšli spolu do hôr na jahody.

Mamka im však riekla: – Čujte, obidvaja, v hore dajte pozor, držte sa len kraja!

Prisľúbili. Lenže po dohode z dvora oboch pohltila hlbokánska hora.

Blúdili, kým našli domček v strede kríkov, čo mal steny zo sladučkých medovníkov.

Hladní boli. Hrýzli na domčeku stenu, až zočili vnútri babku opustenú.

Ale radosť z toho bola veľmi slabá, keďže z babky vykľula sa ježibaba.

A tá mala v pláne iba také veci, ako oboch piecť v rozkúrenej peci.

Riekla: – Hopsa, Janko, sadni na lopatu, zisti, či mám piecku dobre rozohriatu.

Avšak Janko zvolal: – Ja to neviem, babka! Ukážať mi treba, čím sa v peci hrabká.

Sadla na lopatu, ako plné vrece – a Janko s Marienkou šup! ju do tej pece.

Zhorela hneď do tla v rozpálenej tlahe. A deti sa mohli vrátiť k svojej mame.

RUKAVIČKA

PAVOL ŠTEFÁNIK

Dedko stratil rukavičku,
keď šiel lesom po vodičku.

Našla ju tam myška svižká.
Riekla: – Bude to len moja chyžka.

Prišla žabka ku myšičke:
– Kto býva v tej rukavičke?

– Myška svižká. A ty kto si?
– Žabka-čľapka o byt prosí.

Vtom sa prihnal zajac-pajác,
v chyžke nieto miestočka viac.

– Prijmite ma, moji milí.
– Tak pod! – Miesto uvoľnili.

Pribudla aj líška-ryška,
včičik-tlčičik vliezol stiška.

Diviak-sivák žiadal o byt.
Vpustili ho. Čo už robiť?

Aj medveďa pritúlili,
keď sa predtým predstavili.

No šiel dedko po vodičku,
našiel svoju rukavičku.

Celý šťastný podľho domov
a zvieratká do skrýš stromov.

Janko Hraško

PAVOL ŠTEFÁNIK

Rozprávka už svetom letí:
Jedna žena nemá detí.

Keby syna sťa hrach mala,
s mužom by ho vychovala.

Až raz čuje: – Tu som, mama,
už nebudeš doma sama.

Z hraška vzišlo chlapča, šaško.
Nazvala ho Janko Hraško.

S mamkou oba šťastní boli.
Otec práve oral v poli.

Syn mu niesol obed peši.
Otec vravel, že sa teší

a neverí svojmu sluchu,
ako vo volovom uchu

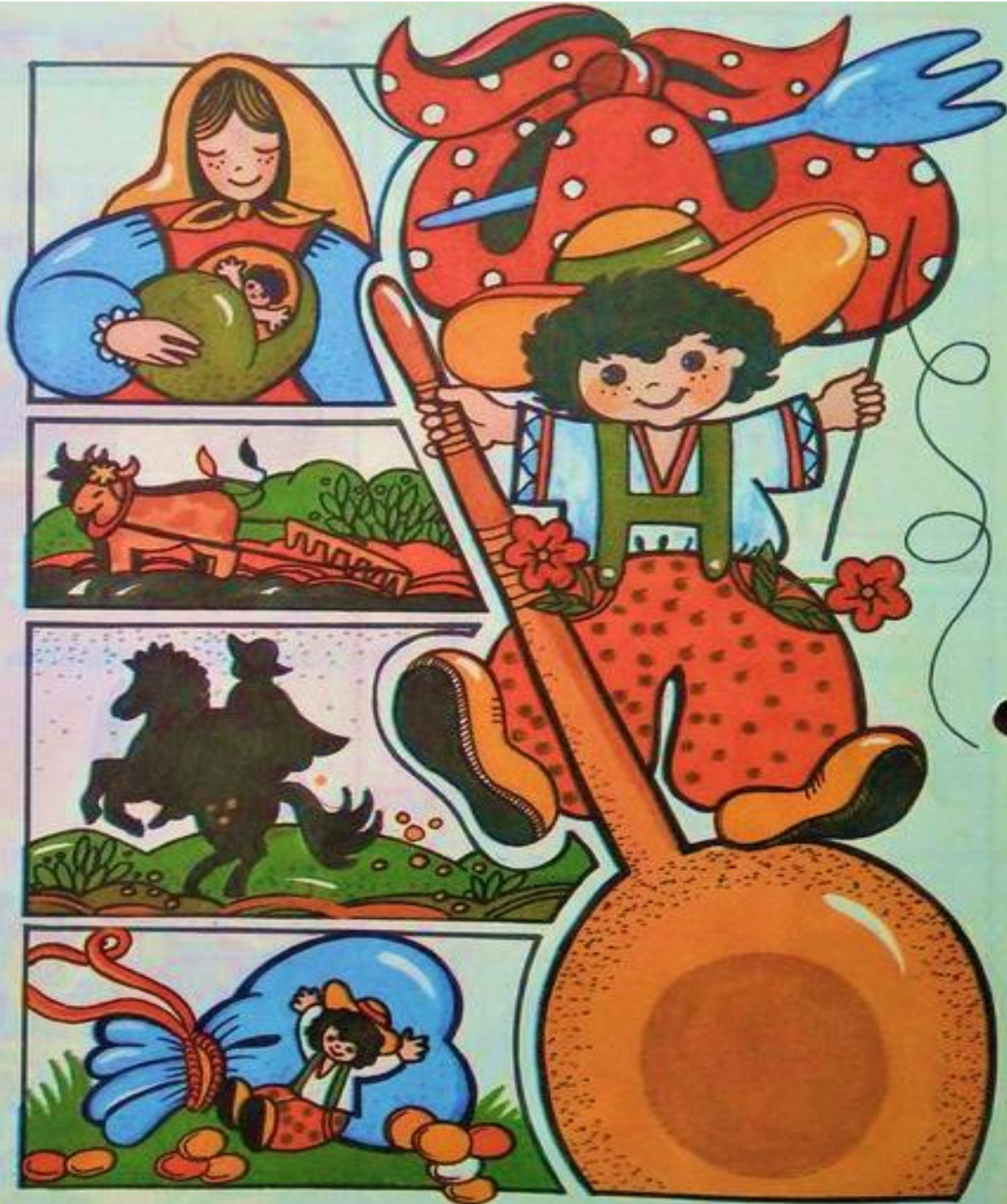
Janko spieva postojačky:
– Hejsa, volky, do oračky.

Čuje ho pán samofúby,
sto dukátov zaňho sľúbi.

Otec dá mu Janka Hraška,
hoci rozlúčka je ťažká.

Pánovi však ujde Janko,
vráti sa späť v jedno ráno.

Tak sa spolu dobre majú,
tie dukáty užívajú.

Jež a zajac

PAVOL ŠTEFÁNIK

Chválil sa jež, keď vial vietor svieži,
že rýchlejšie ako zajac beží.

Riekol zajac: – Tak sa stavme, bratku!
Jež povedal: – Lepší získa zlatku.

Dohodli sa, že pobežia spolu.
Vyhrá ten, kto prebehne prv rofu.

Šiel jež k svojej žene: – Pobež klusom
na koniec tej role a krič: Tu som!

Všetko urobila, ako mala.
Na ježa sa veľmi podobala.

Zajac zistil, že jež ho tam čaká.
Zjačal: – To je chyba voľajaká!

Nuž navrhol, že ešte raz spolu
prebehnú späť dlhokánsku rofu.

Lenže zajac ani v druhom kole
nie je prvý na konci tej role.

Nevie, že raz v cieli jež ho víta,
potom jeho žena v brázde skrytá.

A tak meral rofu zajko milý,
kým ho celkom opustili sily.

Chytrý jež však zdvihol svoju hlávku:
– Ja som vyhral so zajacom stávkou.

PAVOL ŠTEFÁNIK

Dedkova repa

Zasadil si dedko repu,
veselo mu žilky tepú.

A tá repa rastie, rastie,
dedka čaká veľké šťastie.

Preto zo zeme ju ťahá,
ale márna jeho snaha.

Do oka mu padla babka.
Aj tej z čela pot už kvapká.

Potrebná je ďalšia ruka.
Zavolajú svojho vnuka.

Márne. Skúsia pridať rúčky
svojej usilovnej vnučky.

Prišiel aj psík na záhradku.
Nevytiahli repu sladkú.

Zavolali mačku z dvora.
Nepomohla malá stvora.

Až keď dedko pozval myšku,
čo obýva s nimi chyžku,

spolu mali toľko sily,
že nad repou zvíťazili.

ILUSTROVALA ANNA KOLÁŘOVÁ

Starý Bodrik a vlk

PAVOL ŠTEFÁNIK

Bača vyhnal starého psa Bodrika.
A ten hladný zafahal si do krika.

Takže: keď vlk v noci prišiel po ovcu,
mladý pes spaľ, košiar nemal dozorcú.

V takej chvíli víčik hocčo postvára -
odniesol si tučnú ovcu z košiaru.

Smutný bača Bodrika hneď pozval späť,
lebo zistil, že lepšieho strážcu niet.

Keď vlk prišiel, Bodrik štekal: - Čo tu chceš?
Ovcu nedám! Včerajšok si odskáčeš!

A vlk vrčal: - O tú ovcu chcem sa biť.
Tam pod horou. Bez nej sa mi nedá žiť.

Bodrik pristal. Do hory šiel za rána.
Kocúr, svinka boli jeho ochrana.

Vlk si pozval líšku a tiež medveďa.
Nech pomôžu, keď sa všetko dozvedia.

Bodrik kríval. Bolo to zlé znamenie.
Medveď myslel, že to dvíha kamene.

Kocúr mával chvostom ako so šabfou.
Líška nazdala sa, že sa začal lov.

A keď nahnevaná svinka krochkala,
medveďa i líšku hróza zahнала.

Víčik, keď sám zostal, ufujazdil tiež.
Bodrik celý šťastný štekal: - Len si bež!

Práca s knihou – príbehom, rozprávkou, básňou.

Čo robí učiteľ/rodič:

- prostredníctvom vhodných textov učiteľka demonštruje, že knižná podoba jazyka je zdrojom správneho vyjadrovania sa, vedie deti k porovnávaniu a rozlišovaniu nárečových, hovorových, spisovných a nespisovných slov,
- učiteľka (mamička) pri hlasnom čítaní dbá na intonáciu, prízvuk, tempo, moduláciu hlasu, zvyrazňuje rozdiel medzi rozprávačom a priamou rečou rôznych postáv,
- vysvetľuje deťom význam slov, ktorým nerozumejú,
- počas čítania textu aj po jeho prečítaní kladie deťom kontrolné otázky, rekapituluje obsah prečítaného.

Deti si všímajú:

- ako učiteľka drží knihu, ako v nej listuje, ako číta knihu,
- snažia sa „čítať“ knihu (príbeh, rozprávkou) s oporou o ilustráciu, sledujú správny smer čítania (zľava-doprava, zhora-nadol),
- všímajú si slová v texte, vedia nájsť názov knihy (príbehu) a jej autora,
- identifikujú niektoré písmená abecedy,
- rozhodujú, či a ktoré slová sa rýmujú sú zvukovo podobné,
- rozčlenia slová na slabiky, vytlieskajú slová,
- k zadaným slovám vytvárajú ďalšie zvukovo podobné,
- vyčleňujú začiatočnú hlásku v slovách, poslednú hlásku a u krátkych slovách aj hlásku v strede slova (dom, som, pes..) – (deti 5-6 ročné).

Žánre detskej literatúry:

Medzi dominantné žánre predčitateľského obdobia patrí ľudová autorská poézia a próza. Sem sú zaradené riekanky, vyčítanky, hádanky, básničky, literárne adaptácie ľudových rozprávok i rozprávky autorské - jednoduché príbehy zo života detí, umelecko-náučné knihy, leporelá, obrázkové knihy, albumy, omaľovanky...

Poézia – sem zaradíme - riekanky a vyčítanky, rečovanky básne (o zvieratkách, logopedické, motivačné), uspávanky, hádanky, veršované rozprávky

Próza – sem patria rozprávky, bajky, poviedky s detským hrdinom, umelecko-náučná literatúra a dramatické umenie.

Rozdiel: poézia verzus próza:

Základné rozlíšenie medzi poéziou a prózou, dieťa vníma a vie primerane vysvetliť rozdiel medzi poéziou (básničkou) a prozaickými žánrami. Potrebnú úroveň skúseností a znalostí získava dieťa v typických činnostiach s textami poetického a prozaického žánru, pričom dieťa vníma špecifiká poetických žánrov (melódiu, rytmus, rýmy, atď.), ktoré kontrastujú so špecifikami (hlavne voľným jazykom) prozaických žánrov. Ponajprv teda dieťa vníma a v skupinových hrách bezpečne rozpozná charakteristický rytmus viazaného veršovaného textu (U1), neskôr po prečítaní krátkeho literárneho útvaru rozhodne, či išlo o básničku alebo nie; pozná a na požiadanie prednesie krátku básničku (veršovanú riekanku, vyčítanku, hádanku) (U2) a napokon aj pozná a na požiadanie uvedie názov známej rozprávky, bájky alebo iného obľúbeného príbehu; vie primerane vysvetliť – opísať, čím sa líšia od básničiek (U3). Pokiaľ učiteľka pri činnostiach s textami rôznych žánrov berie ohľad na tieto špecifiká a používa pri tom aj príslušnú terminológiu, dieťa by malo bez intenzívnejšieho úsilia učiteľky vystihnúť rozdiel medzi poéziou a prozaickými útvarmi. Nie je pri tom dôležité, nakoľko bude objasnenie dieťaťa výstižné, dôležité je, že si rozdiely medzi nimi všíma a dokáže ich slovne vyjadriť.

Poézia - je písaná formou básne, má rým a rytmus. Je to básnická tvorba, umelecký básnický prejav písaný vo veršoch.

Próza - je písaná formou textu, nemá rým ani rytmus. Je výrazovou formou epiky a drámy. Je to voľne písaná neviazaná reč (in continuo).

Úlohy:

Vybrať si rozprávku a prečítať ju spolu s rodičom, pokúsiť sa prerozprávať príbeh podľa obrázkov, pokúsiť sa vymyslieť iný koniec veršovanej rozprávky, vyhľadať v rozprávke slová, ktoré sa rýmujú, pokúsiť sa ich nahradiť inými slovami, nájsť autora (Kto je to spisovateľ?), ilustrátora (Kto je to ilustrátor?), nájsť pomenovanie rozprávky, vyhľadať písmená, ktoré pozná. Poznať rozdiel medzi poéziou a prózou.